

РЕЦЕНЗІЇ

СЛОВНИК-ДОВІДНИК З АРХЕОЛОГІЇ.—

Київ: Наук. думка, 1996 (редактор,
укладач та керівник авторського
колективу Н. О. Гаврилюк,
науковий редактор Ю. В. Павленко)

Н. С. Абашина, Р. В. Терпиловський

Незважаючи на значні фундаментальні дослідження вітчизняних учених у галузі археології (вивчення культурно-історичних спільностей, окремих пам'яток, їх просторово-хронологічного розподілу, розробка теоретичних та методичних засад науки), наявність значної кількості узагальнюючих монографій та статей, до цього часу не було здійснено жодного видання енциклопедичного чи довідкового типу. Українським ученим доводиться користуватися малодоступними закордонними виданнями, серед яких лише частину було перекладено на російську мову (наприклад: Брей В., Трамп Д. Словарь по археологии, М., 1990) чи російськомовними словниками (Колпаков Е. М., Бочкарев В. С., Васкул И. О., Вишняцкий Я. Б., Власова Е. В., Ковалев А. А., Шаров О. В. Классификация в археологии. Терминологический словарь-справочник, М., 1990). Цим і пояснюється значний інтерес науковців до «Словника-довідника з археології», виданого у 1996 р. за підтримкою фонду «Відродження». Фактично — це перший досвід фундаментального видання з археології України енциклопедично-довідкового типу. Створення такого видання зумовлено також розвитком української термінологічної лексики, а також її взаємодією зі східно- та західноєвропейськими науковими традиціями.

Книга обсягом 432 с. складається з 1500 статей, що містять дефініції археологічної науки, описи базових пам'яток та категорій матеріальної культури, характеристики основних археологічних культур України та суміжних територій. Крім того, до книги увійшли терміни, запозичені з інших наук, насамперед етнографії, історії, лінгвістики, геології, тощо. До списку додаткових термінів включено назви локальних варіантів, груп, типів, фаз.

У «Словнику-довіднику» збережено традиційну схему висвітлення культур, пам'яток та особливості датування старожитностей різних періодів. Статті написано великим колективом фахівців Інституту археології НАН України, що забезпечило високий науковий рівень видання.

Хронологічні межі «Словника-довідника» визначено його тематикою. Видання присвячено первісній археології (палеоліт, мезоліт, неоліт, енеоліт, період бронзи) та археології раннього залізного віку, хоч у назві це не обумовлено. Також наведено характеристики деяких культур, що датуються кінцем I тис. до н. е. — початком I тис. н. е. Як виняток, тут включено описи липицької, зарубинецької та черняхівської культур, які дещо випадають з загального контексту. До того ж, вони, на відміну від інших культур, не супровожуються характеристикою основних пам'яток і специфічних термінів і, на жаль, містять бібліографічні помилки.

Загальна концепція видання відбилась на його побудові. Структура роботи є досить вдалою і цілком відповідає сучасним вимогам (система сигл). Наприкінці кожної статті подано список літератури, а у додатках є бібліографічний розділ.

Безперечно позитивним є наявність 15 покажчиків та додатків, серед яких українсько-російський покажчик термінів, перелік культур та пам'яток, предметно-тематичні покажчики. Іменний покажчик та персоналії містять коротку інформацію про видатних українських археологів та вчених, які працювали на території України, переважно фахівців у галузі археології північності та раннього залізного віку. Доречним є додаток II (сторінки історії археології в Україні), також відповідно обмежений тематично. Цікавими виявилися статті, присвячені основним напрямкам і

фундаментальним поняттям вітчизняної та світової археології, таким як «гідроархеологія», «господарсько-культурний тип», «політеїзм», «технокомплекс», «доісторичний період», «культурний комплекс», «цивілізація» тощо.

Значний обсяг інформації містять статті, присвячені характеристиці методів природничих наук, що застосовуються в археології («радіовуглецевий метод», «теорія методу ДНК», «термолюмінесцентний метод» та ін.).

Але, безумовно, найвизначніше місце у виданні посідають археологічні культури та основні археологічні пам'ятки України. Саме це робить «Словник-довідник» вдалим доповненням дещо застарілих підручників з археології. Таким чином, публікація цього видання є потрібною та корисною справою, яка певною мірою допоможе реформувати підготовку студентів у вищих навчальних закладах України.

Проте ця справа, на наш погляд, не завершена. З анотації стає зрозумілим, що за межами книги свідомо залишилися проблеми античної, слов'янської та давньоруської археології. Тому вважаємо, що «Словник-довідник» якнайшвидше повинен мати продовження. Додатково видати ще два томи з проблем античної та слов'яно-руської археології, що є традиційним та логічно виправданим. Структура роботи має бути збережена і відповідно складено довідковий апарат.

Визначимо також, що «Словник-довідник» дещо переобтяжений термінами, що мають досить спеціальний характер і в переважній більшості стосуються, насамперед, геології. Необхідні для фахівців терміни, пов'язані із збірками праць, посудом, зброєю та прикрасами, їх деталями, орнаментом та способом виготовлення не можуть бути адресовані студентам, що вивчають основи археології на історичних факультетах, а зрештою слухачам спецкурсів та фахівцям. Тому було б корисно підготувати на основі «Словника-довідника» більш компактний варіант книги, до якого увійшли б статті лише про базові поняття археології, основні археологічні культури та визначні пам'ятки. Такий посібник був би дійсно корисним для студентів усіх вишів: коледжів, ліцеїв, інститутів, університетів гуманітарного профілю та широкого загалу читачів, що цікавляться проблемами археології та стародавньої історії.

Оцінюючи «Словник-довідник» в цілому, слід ще раз підкреслити високе значення першого вітчизняного енциклопедично-довідкового видання у висвітленні минулого України, що надає необхідну інформацію про археологічні періоди, культури, види пам'яток та категорії інвентаря.

Одержано 11.11.97.

Ju. G. Vinogradov. PONTISCHE STUDIEN. KLEINE SCHRIFTEN ZUR GESCHICHTE UND EPIGRAPHIK DES SCHWARZMEER-RAUMES.— Mainz, 1997.— Verlag Ph. von Zabern.— 703 S., 40 Taf.

А. С. Русяєва, В. М. Зубар

Наукові праці відомого російського історика та епіграфіста Ю. Г. Виноградова вже давно отримали світове визнання. Підтвердження цього є і рецензована книга, в якій зібрано дослідження автора в галузі історії та епіграфіки античного Причорномор'я, головним чином, німецькою мовою. Майже всі статті були вже опубліковані в різних виданнях, в тому числі і зарубіжних, але маловідомих або недоступних широкому загалу антикознавців. Їх об'єднує спільність предмету і авторський підхід, насамперед історизм, до розгляду епіграфічних пам'яток в усьому їх розмаїтті та інформативності.

Книга складається з передмов Ю. Г. Виноградова та Г. Хайнена, завдяки наполегливості якого вона була видана в престижному видавництві «Ph. von Zabern» в Німеччині, шести частин та кількох додатків. У передмові автор подає вмотивоване стисле пояснення щодо назви книги, методу власних досліджень, деяких написаних

© А. С. РУСЯЄВА, В. М. ЗУБАР, 1998